

The Necessity of Paying Attention to the Insurance process in terms of Compatibility with Islamic Teachings with Emphasis on Life Insurance in Iran's insurance industry (Grounded Theory Approach)

Mohammad Mahdi Askari*

Received: 30/06/2019

Saied Sehat**

Accepted: 19/02/2020

Asghar Agha Mahdavi***

Ehsan Jalali Lavasani****

Abstract

In the modern era, providing security insurance services in the form of coverage against insurable risks to the Muslims in general and in the Islamic societies in particular is important. The purpose of this research is to focus on the insurance process from the point of view of compatibility with Islamic teachings, with an emphasis on the life insurance structure. Thus, this piece primarily aims to find out whether it is possible for us to design a model in terms of process and development through implementation of which the country would materialize and achieve the underwriting process consistent with the Shari'a law, (life insurance). As this study is a mixed one, in the qualitative part, the researcher employed library research and documentary analysis and conducted open-ended, semi-structured interviews with 10 experts and analyzed their contents, thereby developing the initial research model. In order to identify effective findings for designing the model aspects, the point of saturation and until achievement of the desired model. In order to carry out this study, the researcher employed the Grounded Theory approach in qualitative section to explicate the conceptual model. Then, in the quantitative part, the correlation between variables was identified and the ultimate model was put forward and verified by means of statistical testing. Finally, proposed model was developed and depicted in 6 dimensions as follows: identifying the status quo, requirements, determining strategies and policies, identifying the opportunities, developing sector applications, and explicating the status quo, i.e. achieving the Islamic insurance consistent with the Islamic teachings

Key words: Conventional Insurance; Takaful Pattern; Underwriting Process; Islamic Insurance, Insurance Policy Structure; Life Insurance.

JEL Classification: G22, C80, N25.

* Professor, Faculty of Islamic Studies and Economics, Imam Sadiq University, (Corresponding Author) m.askari@isu.ac.ir

** Associate Professor .Department of Business Administration and Insurance , Faculty of Management and Accounting Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran sehhat@yahoo.com

*** Associate Professor Faculty of Islamic Studies and Theology and Guidance, Imam Sadiq University, Tehran, Iran aamahdavy@isu.ac.ir

**** Ph. D Graduated in Economics from Edalat University, Tehran, Iran jalalilavasani2015@gmail.com

ضرورت توجه به فرایند بیمه‌گری از منظر سازگاری با تعالیم اسلامی با تأکید بر بیمه زندگی در صنعت بیمه جمهوری اسلامی ایران (با رویکرد داده بنیاد)^۱

محمد مهدی عسگری*

سعید صحت**

اصغر آقا مهدوی***

احسان جلالی لواسانی****

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۱۲
مقاله برای اصلاح به مدت ۶ روز نزد نویسندگان بوده است.

چکیده

در عصر حاضر ارائه خدمات بیمه‌ای و برقراری تأمین در قالب پوشش ریسک‌های بیمه‌پذیر به مسلمانان بالأخص در جامعه اسلامی حائز اهمیت است. هدف این پژوهش تمرکز بر فرایند بیمه‌گری از منظر سازگاری هرچه بیشتر با تعالیم اسلامی و با تأکید بر ساختار بیمه زندگی است، لذا مسئله اصلی پژوهش شناسایی مدل و فرایندی است که با تحقق و اجرای آن، هدف پژوهش محقق گردد. از آنجا که پژوهش به صورت آمیخته صورت می‌پذیرد، لذا در بخش کیفی با استفاده از روش کتابخانه‌ای و تحلیل اسنادی و همچنین انجام مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با ده نفر از خبرگان و احصاء نظرات ایشان و تحلیل محتوای این نظرات، مدل اولیه پژوهش حاصل و جهت شناسایی یافته‌های مؤثر در طراحی ابعاد مدل، انجام آن تا مرحله اشباع و حصول به مدل مطلوب ادامه می‌یابد. برای انجام این پژوهش در بخش کیفی از روش داده بنیاد در جهت تبیین مدل مفهومی استفاده و سپس در بخش کمی، رابطه همبستگی بین متغیرها احصاء و با بهره‌گیری از آزمون‌های آماری، مدل نهائی معرفی و تأیید شده است. در نهایت مدل پیشنهادی در شش بعد که عبارتند از: شناسایی وضع موجود، فراهم کردن الزامات برای دستیابی به وضع مطلوب، تبیین راهبردها و سیاست‌های رشد و توسعه بیمه اسلامی، شناسایی فرصت‌ها، توسعه کاربردهای بخشی و تبیین وضعیت مطلوب یعنی دستیابی به فرایند بیمه با سازگاری هرچه بیشتر با تعالیم اسلامی، در قالب الگوی مفهومی طراحی و ترسیم شده است.

واژگان کلیدی: بیمه متعارف، الگوی تکافل، فرایند بیمه‌گری، بیمه اسلامی، ساختار بیمه‌نامه، بیمه زندگی.

طبقه‌بندی JEL: G22, C80, N25

۱. این مقاله برگرفته از رساله دکتری احسان جلالی لواسانی با راهنمایی دکتر محمدمهدی عسگری در دانشگاه عدالت می‌باشد.

* استاد دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

m.mahdi.askari@gmail.com

sehhat@yahoo.com

** دانشیار دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی (علیه‌السلام)، تهران، ایران

aamahdavy@isu.ac.ir

*** دانشیار دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، تهران، ایران

jalalilavasani2015@gmail.com

**** دانش‌آموخته دکتری اقتصاد دانشگاه عدالت، تهران، ایران

مقدمه

فرایند بیمه‌گری با محوریت سازگاری با تعالیم اسلامی و اصول شریعت اسلام در توسعه و بهبود خدمات بیمه‌ای برای مسلمانان جهان و در جهت تحقق عملیات بیمه‌ای مبتنی بر چارچوب قواعد اقتصاد اسلامی و نفی نظام سرمایه‌داری نقش اساسی دارد، چرا که در عصر حاضر ارائه خدمات بیمه‌ای و برقراری تأمین در قالب پوشش ریسک‌های بیمه‌پذیر به مسلمانان، بالأخص در جامعه اسلامی حائز اهمیت است و برای پیاده‌سازی و اجرائی نمودن آن در جامعه اسلامی، لاجرم می‌بایست چارچوب و فرایند بیمه‌گری علاوه بر برخورداری از یک ضوابط مشخص و دقیق، از منظر سازگاری با تعالیم اسلامی نیز از بالاترین حد لازم برخوردار باشد، در این ارتباط ارائه یک مفهوم از فرایند بیمه‌گری سازگار با تعالیم اسلامی و نیل به این مقصود در جهت پیاده‌سازی آن به شکل مطلوب با بهره‌گیری از شیوه‌های رایج بیمه‌گری حائز اهمیت است، به طوری که در برخی از کشورهای اسلامی (سنی مذهب) با به اجرا درآوردن الگوی (تکافل) که مورد پذیرش فقه عامه بوده و عدم پذیرش بیمه متعارف، به توفیقاتی در این خصوص نیز دست یافته‌اند.

هدف این پژوهش تمرکز بر فرایند بیمه‌گری از منظر سازگاری با تعالیم اسلامی و با تأکید بر ساختار بیمه زندگی است، چرا که عملیات بیمه رایج بالأخص بیمه زندگی و با تأمل بیشتر روند اجرائی محصول «بیمه عمر و سرمایه‌گذاری» در کشور که قالب و چارچوب اجرائی آن مبتنی بر ساختار بیمه متعارف است و فرایند بیمه‌گری و شیوه عملیات اجرائی آن متأثر از آئین‌نامه‌های مصوب در این حوزه است، چالش‌هایی را در روند عملیات اجرائی، با استناد به مفاد آئین‌نامه‌های مرتبط^۱ و مبانی فقهی (افشاری، الهیان، ۱۳۹۳) و بررسی الگوهای رایج از بیمه اسلامی (تکافل)^۲ که در عمل هم از سوی مراجع فقه امامیه و هم فقه عامه مورد تأیید است (عسگری، ۱۳۸۷، ص. ۸۲) و همچنین تأمل بر مکانیسم بیمه‌گری در عرصه بین‌المللی و ساختار نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، نمایان می‌سازد و در برخی موارد موجبات نارضایتی بیمه‌گزاران که اکثریت ایشان مسلمان می‌باشند را دربر دارد و تا رفع کامل موارد و چالش‌های موردنظر نمی‌توان به صراحت فرایند بیمه‌گری در رشته بیمه زندگی را

سازگار با تعالیم اسلامی عنوان نمود. در این ارتباط با بررسی وضعیت موجود ناشی از بررسی قوانین و آئین‌نامه‌های بیمه‌ای و تأمل در تاریخچه تدوین و تصویب آن‌ها، به‌طوری که برخی از قوانین بیمه‌ای پیش از انقلاب اسلامی در صنعت بیمه کشور تصویب و تاکنون نیز مورد بازنگری قرار نگرفته است، از جمله قانون بیمه و دیگر مؤلفه‌های احصاشده ناشی از آسیب‌شناسی وضعیت موجود، می‌توان چنین بیان نمود که تحقق عملیات بیمه‌گری در صنعت جمهوری اسلامی ایران بالأخص در رشته بیمه زندگی و سازگاری آن با تعالیم اسلامی به‌شکل مطلوب، نیازمند توجه جدی بوده و تحقق وضع مطلوب نیازمند شناسایی وضعیت موجود و تبیین فرایند بیمه‌گری و سازگاری هر چه بیشتر آن با موازین اسلامی است که در این پژوهش و در قالب بهره‌گیری از نظر صاحب‌نظران بیمه‌ای و مطالعات کتابخانه‌ای و شیوه اکتشافی به آن پرداخته شده است.

بر این اساس در انجام این پژوهش از مدل آمیخته (کیفی - کمی) استفاده و رویکرد پاتون (۲۰۰۲)، گلنزر و استراوس (۱۹۶۷) و کوربین و استراوس (۱۹۹۰)، در گردآوری داده‌ها بهره‌برداری و در چارچوب اشباع نظری و کنترل داده‌های به‌دست آمده، در هر مرحله و بازبینی مجدد آن‌ها به‌طوری که تداوم تکرار نمونه جدید تا جایی ادامه یافته است که نمونه‌های جدید، مفاهیم و مقوله جدید نداشته باشد و پژوهش در بخش کیفی در قالب روش داده‌بنیاد و نتایج حاصل از یافته‌های مصاحبه در قالب کدگذاری در هر یک از مراحل و قسمت‌های تعریف‌شده از قبیل تبیین موضوع، جمع‌آوری داده، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی و درنهایت ارائه مدل مفهومی تبیین و صورت پذیرفته است.

۱. ادبیات نظری و بیان مسئله

چالش‌های ناشی از اجرای عملیات بیمه متعارف از یک‌سو و اختلاف‌نظر اکثریت علمای شیعه و اقلیتی از صاحب‌نظران اهل تسنن که قرارداد بیمه را مشروع می‌دانند (محمدی مهر، ۱۳۸۵)، با اکثریت علمای اهل تسنن با توجه به ایرادات وارده از سوی مراجع فقه عامه (سنی) بر عملیات بیمه متعارف، مبنی بر (ربوی بودن، قمار بودن، غرری بودن بیمه و مصداق الکل مال الباطل) از سوی دیگر و علی‌رغم این‌که اصل

موضوع بیمه از سوی اکثریت مراجع فقه امامیه (شیعه) در جمهوری اسلامی ایران مورد قبول قرار گرفته است (عسگری، ۱۳۸۷، ص. ۸۲)، بر این اساس نظر به آرای اکثریت مجتهدین و فقهای فقه امامیه مبنی بر پذیرش اصل موضوع بیمه^۳ که موضوع دفع خطر و ارائه راهکار مناسب در مقابل ریسک را عقلاً مورد تأیید می‌دانند و نظر به این‌که موضوع بیمه بالأخص بیمه زندگی در صنعت بیمه جمهوری اسلامی ایران با توجه به دارا بودن جمعیت مسلمان و حضور اکثریت شیعه در ساختار جمعیتی این کشور، با استناد به آرا مراجع، مقبول بوده و حاکمیت نیز این نوع پوشش را در کشور به اجرا درآورده است. لیکن از آنجا که ماهیت بیمه متعارف و ساختار شکل‌گیری و طراحی نظام بیمه‌ای، متأثر از اقتصاد لیبرالی است و در طراحی محصولات و خدمات بیمه‌ای، توجه به سود حاصل از عملیات بیمه‌ای بیش از چگونگی ارائه خدمات و حفظ حقوق بیمه‌گزاران و رعایت موازین شرعی مورد توجه قرار می‌گیرد، لذا در شیوه اجرای بیمه زندگی که متأثر از اصول اساسی بیمه است، توجه به ساختار اقتصادی و باورهای دینی و اعتقادی حائز اهمیت است و در فرایند بیمه‌گری (صدور، سرمایه‌گذاری منابع مالی ناشی از حق بیمه‌ها، بهره‌گیری از اوراق مالی اسلامی، نرخ تسهیلات اعطائی به بیمه‌گزاران از محل ذخائر بیمه‌نامه، ایفای تعهدات و ...) می‌بایست از سازگاری کامل و مطلوب با تعالیم اسلامی برخوردار باشد.

از سوی دیگر توجه به رویه قانون‌گذاری در موضوع بیمه و اهمیت نقش شورای نگهبان به‌عنوان تنها مرجع تطابق قوانین با موازین شرعی و اسلامی در ایران، بسیار حائز اهمیت است، به طوری که عدم تطابق الزامات قانونی در حوزه بیمه با موازین اسلامی می‌تواند موجبات عدم رضایت بیمه‌گزاران بالأخص مسلمانان در ارتباط با شیوه فرایند بیمه‌گری در جامعه را در برداشته باشد که در تبیین فرایند بیمه‌گری و سازگاری هرچه بیشتر با موازین اسلامی، این مهم ضروری است. چرا که به‌واسطه عدم وجود شورای فقهی و کمیته فقهی در روند تصویب آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های بیمه، صحت انطباق مصوبات (آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی) از منظر شرعی به‌شکل مطلوب مورد توجه و بررسی قرار نمی‌گیرد، لذا در پاره‌ای از موارد به‌واسطه عدم تطابق فرایندهای اجرایی با موازین شرعی، فرایند بیمه‌گری (بیمه زندگی) را ناسازگار با تعالیم

اسلامی و فتاوی‌ای مراجع فقهی بالأخص در ارتباط با موضوعات مالی و اقتصادی مواجه می‌سازد که دلالت بر الزام آور بودن توجه به فرایند بیمه‌گری و سازگاری آن با تعالیم اسلامی در بالاترین سطح برای حل مشکلات کشور در صنعت بیمه جمهوری اسلامی ایران دارد.

بنابراین، مسئله اصلی پژوهش بدین شکل تبیین می‌گردد که در جهت تحقق فرایندی سازگار با تعالیم اسلامی که با اجرا شدن آن، کشور به فرایند بیمه‌گری در بالاترین سطح سازگاری با شریعت و با تأکید بر رشته بیمه زندگی، دست یابد چه الزامات و فرایندهای را باید مدنظر قرار دهد؟ و شیوه گذار به فرایند بیمه‌گری با سازگاری هر چه بیشتر با تعالیم اسلامی به چه صورت است؟ به عبارت دیگر تحقق این فرایند متأثر از چه الگویی است؟

۱-۱. مشروعیت بیمه زندگی از منظر فقه امامیه

در اینجا پیش از پرداختن به روند پژوهش، مشروع بودن موضوع بیمه بالأخص بیمه زندگی را عنوان می‌نماییم. اعتبار شرعی معامله و مشروعیت یافتن آن منوط به تحقق چند امر است که بیمه زندگی نیز به عنوان یک عقد باید این شرایط را داشته باشد، اول باید مورد تأیید شارع باشد (صحت شرعی) دوم از سوی عقلا پذیرفتنی باشد و سوم «عقد» مشروع باشد (جمالی زاده، ۱۳۸۰، ص. ۲۹۳) لازم به ذکر است موردی که نزد عقلا قابل اعتنا نیست، مورد معامله قرار نمی‌گیرد (آملی، ۱۴۱۳ق، ص. ۸۳) برای این منظور در عقلانی بودن بیمه عمر، همین بس که ادبیات اقتصادی دنیا که همواره اصل را بر رفتارهای عقلانی می‌گذارد این بیمه را به عنوان ضرورت اجتماعی و بر اساس نیازهای جامعه پذیرفته است؛ بیمه زندگی را از عقود نوپدید به حساب می‌آورند و جواز و صحت آن منوط به دو امر است نخست، اطلاق یا دلیل عامی باشد که مورد مشکوک را فراگیرد و دوم، نهی و منع شرعی (که به صورت قانون کلی بیان شده است) شامل آن‌ها نشود. فقهای شیعه به مشروعیت بیمه عمر قائل هستند چون باور دارند که بیمه با نواحی شرع مخالفت و تعارضی ندارد و همچنین منطبق و موافق با اوامر شرع مقدس است (یقینی، ۱۳۷۹، ص. ۲۲۲). سومین دلیل تمسک به عمومات ادله است این دلایل که ادله لفظی محسوب می‌شوند که عبارت از دو آیه از قرآن کریم و یک حدیث است

که در بیشتر منابع فقهی مشاهده می‌شود از جمله آیه «اوفوا بالعقود» دوم آیه «تجاره عن تراض» است (قاعده تراضی). سومین دلیل توجه به روایت «المؤمنون عند شروطهم» (عاملی، ۱۴۱۲ق، ص. ۱۶) است که به مثابه قاعده فقهی عمل می‌نماید، استدلال این قاعده مبتنی بر این است که شرط را مطلق الزام و التزام بدانیم (انصاری، بی‌تا، ص. ۲۷) در این صورت حدیث بر وجوب عمل به تمامی عقود و شروطی دلالت می‌کند که اشخاص در هر زمانی منعقد می‌کنند و عقد بیمه از مصادیق عقود عرفی است، لذا التزام به مفاد آن بر اساس حدیث نبوی ضروری خواهد بود (برهانیان و نقیعی، ۱۳۸۶، صص. ۱۲۲-۱۲۸).

۲-۱. تحلیل بیمه زندگی از منظر فقهی در ایران

قرارداد بیمه عمر، تابع قواعد عمومی قراردادها بوده و از موانع فقهی و حقوقی مبراست. با این حال در نحوه حصول اعتبار فقهی و حقوقی این قرارداد، اختلاف نظرهای اساسی وجود دارد. فقهای شیعه، قرارداد بیمه عمر را به دلیل شمول عمومات ادله صحت عقود و تبعیت از قواعد عمومی قراردادها و مبرا بودن از موانع فقهی از قبیل ربا، قمار، غرر، جهل به عوضین، تعلیق و محصور نداشتن عقود در قالب‌های معین و معهود، به عنوان عقدی مشروع و مستقل پذیرفته‌اند (افشاری و الهیان، ۱۳۹۳).

۳-۱. مبانی و ساختار بیمه زندگی

بیمه عمر یا بیمه زندگی را می‌توان چنین تعریف کرد: قراردادی که به موجب آن بیمه‌گر در مقابل دریافت حق بیمه، متعهد می‌شود که در صورت فوت بیمه‌شده یا در صورت زنده ماندن بیمه‌شده در موعد تعیین شده در قرارداد، مبلغ بیمه تعیین شده را به بیمه‌گذار (بیمه‌شده) یا استفاده‌کننده معین شده از سوی او پردازد (محمود صالحی، ۱۳۹۲، ص. ۴۳). آنچه در این نوع بیمه جنبه احتمالی و عدم اطمینان دارد زمان فوت است. در این تعریف بیمه‌گذار، شخصی است که قرارداد بیمه را به بیمه‌گر منعقد می‌کند و حق بیمه را می‌پردازد، بیمه‌شده: که او را باشنده بیمه‌شده نیز می‌نامند شخصی است که فوت یا زنده ماندن او در سررسید معین موجب اجرای قرارداد بیمه (انجام تعهد بیمه‌گر) می‌شود، استفاده‌کننده: شخصی است که بیمه‌گر می‌باید سرمایه مورد تعهد را در صورت وقوع خطر موضوع بیمه (فوت یا حیات بیمه‌شده) به او پردازد.

۴-۱. چالش‌های ناشی از فرایند بیمه زندگی با تعالیم اسلامی

در ارتباط با بیمه زندگی و فرایند بیمه‌گری در این رشته در صنعت بیمه جمهوری اسلامی ایران، چالش‌هایی را همان‌طور که در مقدمه بدان اشاره گردید، می‌توان شاهد بود که متأثر از نارسائی‌های آئین‌نامه‌ای و عدم سازگاری فرایند بیمه‌گری با تعالیم اسلامی به شکل مطلوب در صنعت بیمه جمهوری اسلامی ایران است؛ که با استناد به آسیب‌شناسی ناشی از بررسی وضعیت موجود که در روند پژوهش انجام شده است می‌توان مواردی چون اخذ جریمه تأخیر از بیمه‌گذاران در بازپرداخت تسهیلات اعطائی که از محل اندوخته ریاضی بیمه‌گذاران بیمه عمر (زندگی) مطابق با رویه رایج در فرایند بیمه‌گری صورت می‌پذیرد، همچنین دریافت اضافه از محل وام و تسهیلات اعطائی به بیمه‌گذاران با درصدی بیشتر از نرخ بهره فنی اعمال شده در محاسبه حق بیمه که هرچند متناسب با نوع بیمه‌نامه وفق ماده ۱۸ آئین‌نامه بیمه زندگی صورت می‌پذیرد، لیکن دریافت این مبلغ اضافه از منظر شرعی نیازمند تأمل و بررسی است و می‌تواند از مصادیق اضافه دریافت در قرض محسوب گردد و از منظر شرعی جائز نیست. همچنین عدم توجه به حقوق ذی‌نفعان به نحو مطلوب و حفظ حقوق آن‌ها که با توجه به عدم تفکیک حساب‌های بیمه زندگی و غیرزندگی تاکنون و به واسطه ماهیت قراردادهای بیمه زندگی و نحوه ذخائر این نوع بیمه‌نامه‌ها که بیمه‌گذار از مشارکت در منافع ناشی از ذخائر این نوع بیمه‌نامه منتفع می‌گردد و در صورتی که این حساب‌ها از یکدیگر تفکیک نگردد، منافع بیمه‌گذار از محل بیمه‌نامه کاهش می‌یابد و حقوق آن ضایع می‌گردد، علاوه بر آن عدم مطلوبیت از بازده سرمایه‌گذاری با توجه به ساختار و شرایط اقتصادی حاکم در وضعیت فعلی و تخصیص بهینه و مطلوب برای پرتفوی سرمایه‌گذاری شرکت‌های بیمه از محل ذخائر ریاضی، عدم بهره‌مندی مطلوب از عقود اسلامی و اوراق مالی اسلامی در پرتفوی سرمایه‌گذاری، تورمی بودن ساختار اقتصادی و کاهش ارزش بازخریدی بیمه‌نامه زندگی با توجه به سبب سرمایه‌گذاری منابع بیمه‌ای که نقش به‌سزایی در بازخریدی بیمه‌نامه داشته و در صورت اعمال شفافیت کامل تمایل به استفاده از این نوع پوشش کاهش خواهد یافت را از مصادیق عدم سازگاری فرایند

بیمه زندگی با تعالیم اسلامی برشمرده که در جهت سازگاری با موازین اسلامی و تبیین الگوی موردنظر مدنظر قرار گرفته است.

۲. پیشینه پژوهش

در خصوص شیوه‌های رایج از عملیات بیمه‌گری در عرصه جهانی و به واسطه تحولات در نظام مالی اسلامی و افزایش جمعیت مسلمانان، افزایش تقاضا برای بهره‌گیری از خدمات بیمه سازگار با تعالیم اسلامی نیز به شکل قابل توجه‌ای شدت گرفته است و مطالعات گسترده‌ای در این خصوص انجام که در نهایت نظر به تفاوت‌ها و شباهت‌های موجود در فرایند بیمه‌گری رایج در صنعت بیمه جمهوری اسلام ایران و الگوی تکافل و عملیات بیمه متعارف، دامنه مطالعات در ارتباط با موضوع را توسعه داده است. در جدول ذیل منتخبی از پژوهش‌های انجام‌شده در راستای پژوهش موردنظر مرور می‌گردد.

جدول ۱: منتخبی از پژوهش‌های انجام‌شده

نویسندگان (سال پژوهش)	اهداف و یا سؤالات اصلی	روش استفاده‌شده	مهم‌ترین یافته‌ها
عسگری (۱۳۸۷)	تحلیل نظری ساختار بیمه‌های عمر در نظام تکافل و بیمه متعارف	روش تحقیق اکتشافی	بر اساس نتایج به‌دست‌آمده حاصل از این پژوهش محصولات تکافل خانواده می‌تواند به صورت ابزاری کارآمد برای مدیریت ثروت خانواده‌ها مکمل محصولات بیمه عمر بوده و با ارائه محصولات تکافل خانواده می‌توان بر افزایش رشد نرخ نفوذ بیمه عمر در کشور برنامه‌ریزی نمود.
امین فرد و زردرنگ کشکی (۱۳۹۲)	تحلیل حقوقی و فقهی ماهیت قرارداد بیمه عمر	مطالعه تطبیقی و بررسی اسنادی	در این مطالعه قرارداد بیمه عمر به‌عنوان یک عقد مستقل، تابع قواعد عمومی قراردادها معرفی شده و از مواضع فقهی و حقوقی مبری است.
عسگری (۱۳۹۲)	تحلیل مقایسه‌ای الگوهای تکافل و آسیب‌شناسی آن‌ها از منظر ذی‌نفعان	با استفاده از روش تحلیل محتوا	با بررسی جامع ساختار و مدل‌های مختلف تکافل در دو سطح عمومی و خانواده به آسیب‌شناسی و مقایسه این مدل‌ها از منظر ذی‌نفعان و مالکان اصلی تکافل (مشارکت‌کنندگان) پرداخته شده است.
حسینی (۱۳۹۳)	جنبه‌های حقوقی بیمه‌های عمر	ترجمه	به بررسی ابعاد حقوقی این نوع قرارداد و تقسیمات آن پرداخته است و ساختار بیمه

نویسندگان (سال پژوهش)	اهداف و یا سؤالات اصلی	روش استفاده شده	مهم ترین یافته ها
			متعارف را از منظر حقوقی مورد مطالعه قرار داده است.
علیزاده اصل (۱۳۹۴)	بررسی ضابطه غرر در معاملات جدید	روش توصیفی - تحلیلی ضمن بیان لغوی و اصطلاحی غرر در معاملات	به بررسی موضوع و ملاک غرر در معاملات جدید پرداخته است.
(نیازی ۱۳۹۴)	آسیب شناسی مدل های تکافل و ارائه الگوی بهینه با تکیه بر فقه امامیه در جهت منافع ذی نفعان	روش کیفی - اکتشافی تحلیل مقایسه ای	با بررسی الگوهای رایج در ارتباط با تکافل پرداخته و با توجه به تقسیم بندی رایج بین مدل های دسته اول که مدیریت و کنترل آنها به دست اعضا بوده و بیمه گر و بیمه گذار یکسان هستند و عنصر سود وجود ندارد و دسته دوم که باهدف کشاندن بخش خصوصی صورت می پذیرد و سود و منفعتی برای شرکت تکافل متصور است.
محمدی (۱۳۹۴)	مطالعه و تحلیل تطبیقی الگوی تکافل بر اساس فقه امامیه	روش کیفی و برگرفته از مطالعات اکتشافی و انجام مطالعه تطبیقی	تغییر ساختار حقوقی بیمه های بازرگانی و حرکت به سمت ساختار تکافل، در جهت استحکام پیوند بخش مالی اقتصاد با بخش واقعی آن و گامی در جهت کاهش هزینه های بیمه گری و هزینه های تولید کالا و خدمات در بخش واقعی اقتصاد
صحت و چرخیان (۱۳۹۶)	بررسی الگوهای بانکداری و بیمه مبتنی بر عقد مضاربه در اسلام	با استفاده از شیوه کیفی و انجام مطالعات تطبیقی	به بررسی برخی از الگوهای رایج در بانک و بیمه مبتنی بر عقد مضاربه پرداخته است و الگوهای مورد نظر که بر اساس مضاربه شکل گرفته است را معرفی نموده است.
معصوم بالله (۲۰۰۳)	احصای نظرات علمای اسلامی در مورد بیمه متعارف و تبیین پوشش ریسک در چارچوب مدل تکافل	با رویکردی تطبیقی	به صورت عملیاتی به ترسیم وضعیت تکافل و چگونگی پوشش ریسک در قالب این مدل پرداخته شده و راهکارهای اجرایی و عملیاتی رایج در این خصوص ارائه شده است.
مهیمن اقبال (۲۰۰۵)	مشکلات بیمه متعارف و راه های برون رفت از	در قالب روش کیفی و مطالعات تطبیقی و	ضمن ارائه و معرفی الگوی تکافل به عنوان مدلی مطلوب و عاری از مشکلات بیمه متعارف به

نویسندگان (سال پژوهش)	اهداف و یا سؤالات اصلی	روش استفاده شده	مهم ترین یافته ها
	ریا، میسر و غرر در پوشش ریسک در قالب الگوی تکافل	تجزیه و تحلیل فنی داده ها	نرخ گذاری تکافل عمومی از منظر اکچوئرال و چشم انداز تکافل پرداخته است.
سهیل جعفر (۲۰۰۷)	ساختار تکافل از منظر عملی و نظری و بررسی وضعیت بازار تکافل و آینده آن را مدنظر دارد	مطالعه تطبیقی	تبیین ساختار تکافل و نتایج حاصل از تطابق بیمه اتکائی با تکافل اتکائی و ضرورت توجه به تعاون و مشارکت در الگوی تکافل به جهت ایفای تعهدات و بیان نتایج حاصل از بررسی تکافل خانواده و محصولات جامع آن را ارائه نموده است.
وحید اختر (۲۰۰۸)	احصای فرصت های بالقوه تکافل در پاکستان	مطالعه تطبیقی	پیش بینی میزان موفقیت تکافل در کشور پاکستان و معرفی مدل های رایج و شیوه های اجرایی فرایند بیمه گری در قالب ساختار تکافل فرصت های ناشی از این اقدام را با توجه به آثار ناشی از ایجاد این فرایند را مدنظر قرار داده است.
آرچر و همکاران (۲۰۰۹)	مفاهیم و مباحث قانونی تکافل به عنوان بیمه اسلامی	رویکرد تطبیقی	تکافل به عنوان یک الگوی مورد قبول از منظر اسلام معرفی و وجود اشکالات طرح شده در ارتباط با ساختار بیمه متعارف طرح و الگوهای اجرایی تکافل معرفی گردیده است.
یاسین و راملی تحت (۲۰۱۱) عنوان «تکافل: راهنمای مطالعه»	ارائه رهنمودهای لازم در ارتباط با تکافل، انواع و تقسیمات رایج از الگوی تکافل	اکتشافی و متأثر از بررسی شیوه های رایج از الگوی تکافل	بنیان های شرعی تکافل، انواع تکافل عمومی و خانواده و تکافل درمان را تبیین نموده است.
سلمان سید احمد (۲۰۱۵) در مقاله ای با عنوان «تکافل، زمانی که ما شروع کردیم و اکنون کجاایم»	مروری بر رشد و توسعه تکافل در قالب روند توسعه ای الگوی تکافل	تجزیه و تحلیل آماری و بررسی مستندات آماری عملکرد ناشی از اجرای تکافل	از صنعت تکافل به عنوان یکی از سریع ترین صنایع مالی در حال رشد ذکر نموده و با توجه به مدل ها و شیوه های اجرایی آن بهبود نقاط ضعف آن را از طریق مشارکت فعالان صنعت و فقها و سازمان های داخلی از طریق هم افزایی عنوان می نماید.
اختر (۲۰۱۷)	مقایسه تقاضای بیمه متعارف و بیمه اسلامی: شواهد جهانی در طول بحران مالی جهانی	پنل رگرسیون	بحران جهانی بر بخش های بانک و بیمه اثرات بسیاری داشته است، به طوری که سیستم مالی اسلامی که مبتنی بر تسهیم ریسک است و اجتناب از نرخ بهره در آن به چشم می خورد

نویسندگان (سال پژوهش)	اهداف و یا سؤالات اصلی	روش استفاده شده	مهم ترین یافته‌ها
			می‌تواند در شرایط پیچیده مالی به وجود آمده و به عنوان یک گزینه مطلوب عمل نماید. همچنین تقاضا برای بیمه اسلامی و بیمه متعارف به صورت منفی تحت تأثیر درآمد سرانه در شرایط بحران است، باین وجود صنعت بیمه اسلامی تاب‌آورتر است. تقاضای بیمه اسلامی همگام با افزایش رایج شدن تأمین مالی اسلامی در شرایط بحران مالی رشد چشم‌گیری داشته است. پژوهشگر بر این باور است که با توجه به مکاتب فکری متفاوت که در این دو منطقه اثرگذار است. بیمه اسلامی می‌تواند نقش خوبی را در عملکرد از خود نشان دهد.
قندوز (۲۰۱۸)	شناسایی دلایل و عوامل سودآوری شرکت‌های تکافل در عربستان سعودی و نقش هر یک از عوامل اثرگذار بر سودآوری مورد نظر است	عوامل مؤثر بر سودآوری به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی و تخمین زده شده است.	مقایسه مدل‌های رایج از تکافل نشان می‌دهد که نرخ برگشت سرمایه شرکت‌های بیمه‌ای عربستان سعودی بر اساس روش‌های زیادی است، اما دقت پیش‌بینی بر اساس معادلات به کار گرفته شده در محاسبات آن‌ها متفاوت است. از دیگر نتایج این پژوهش دستیابی شرکت‌های بزرگ و ادغام با شرکت‌های بزرگ‌تر را مدنظر قرار می‌دهد.
حنیف اختر (۲۰۱۸)	تجزیه و تحلیل عملکرد شرکت‌های بیمه متعارف و تکافل در عربستان سعودی	ارزیابی عملکرد شرکت‌های بیمه با توجه به تحلیل فنی، محاسبه کارایی و تحلیل بهره‌وری	پنج راهکار پیشنهادی را برای بهبود عملکرد ساختار بیمه ارائه می‌نماید: (۱) شرکت‌های بیمه بزرگ‌تر در کشور باید کارایی خود را در کشور تقویت کنند تا بتوانند از مقیاس اقتصادی استفاده کنند، ۲. یک راه‌حل ممکن برای ایجاد پویایی بازار و خروج از فعالیت ناکارآمد در بازار توصیه به ادغام شرکت‌ها در جهت تثبیت و بهبود بازار از طریق ادغام باشد که نیازمند تصمیم‌گیری حاکمیتی دارد، (۳) هرچند این بخش به نظر می‌رسد از مقررات اجباری بیمه برای مهاجرین و خانواده‌هایشان بهره‌مند شده

نویسندگان (سال پژوهش)	اهداف و یا سؤالات اصلی	روش استفاده شده	مهم ترین یافته ها
			است، اما همچنان نیازمند بهبود کارایی و افزایش بهره‌وری است ۴- شرکت‌های تکافل باید چنین اقداماتی را اتخاذ کنند که این اقدامات به آن‌ها کمک می‌کند تا از محصولات تخصصی خود به منظور ارتقاء کارایی در برابر بالا بردن بهره‌وری استفاده کنند و به‌طور کامل از مزایای مورد نظر استفاده کنند. (۵) اگرچه شرکت‌های بیمه در کشور نسبت به همتایان خود در منطقه از نظر میانگین نمرات کارایی با سطوح پایین‌تر از پراکندگی، فعالیت می‌نمایند اما هنوز هم شرکت‌ها نیاز به بهبود کارایی و سطح بهره‌وری خود را دارند.

منبع: یافته‌های تحقیق

۳. مبانی و روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر نتایج پژوهش، توسعه‌ای، از نظر فرایند اجرایی پژوهش آمیخته (کیفی - کمی)، از نظر زمان اجرای پژوهش، مقطعی، از نظر هدف، توصیفی و نوع آن زمینه‌یابی (پیمایشی) است و در ضمن از نظر هدف تحلیلی تجربی از نوع همبستگی، اکتشافی و مبتنی بر مطالعه میدانی و نتایج حاصل از انجام مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و متأثر از یافته‌های تحقیق به‌شمار می‌آید، بر این اساس و در جهت پاسخ به سؤال تحقیق اقدام به انجام مطالعات اکتشافی و بررسی مبانی فقهی و ساختار اجرائی فرایند بیمه‌گری در صنعت بیمه جمهوری اسلامی ایران و همچنین عرصه بین‌المللی و بررسی الگوهای رایج از بیمه اسلامی در قالب تکافل و درنهایت انجام مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان که در ارتباط با موضوع پژوهش صاحب‌تجربه و نظر هستند و حداقل ۱۰ سال در این حوزه اشتغال و مطالعه داشتند صورت پذیرفته است و در بخش کمی با استفاده از پرسشنامه برگرفته از مدل احصاشده از بخش کیفی و انجام آزمون روایی و پایایی آن در اختیار ۳۸۴ نفر از کارشناسان صنعت بیمه قرار گرفت و فرضیات مورد نظر آزمون قرار گرفتند.

این پژوهش با رویکردی آمیخته (کیفی و کمی) صورت گرفته است که در بخش کیفی با استفاده از روش داده بنیاد برای تحلیل داده‌ها از شیوه کدگذاری و متأثر از انجام مؤلفه‌های احصاشده از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته از خبرگان استفاده گردید. انتخاب خبرگان در این بخش با استفاده از روش گلوله برفی و نیز تعداد ایشان تا رسیدن به اشباع نظری صورت گرفت.

۴. روش گردآوری و تحلیل داده‌ها

در مرحله نخست ادبیات موضوع بررسی و بر اساس نتایج به دست آمده از مرور ادبیات، بخشی از ابعاد اثرگذار بر فرایند بیمه‌گری احصا و در مرحله دوم مبتنی بر استفاده از روش داده بنیاد به کسب دانش ضمنی خبرگان بیمه متمرکز شده و طی آن اطلاعات و دانش زمینه به دست آمده است. برای این منظور، ابتدا با استناد به شیوه معرفی شده و رویه مشخص، خبرگان شناسایی و سپس با بهره‌گیری از روش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته و یادداشت برداری از نکات حائز اهمیت در طول فرایند مصاحبه و تحلیل محتوی مصاحبه‌های صورت گرفته و تطابق آن با یافته‌های حاصل از مطالعات میدانی و ابعاد مورد پژوهش، دانش تجربی آن‌ها کسب و پس از دسته‌بندی یافته‌ها موارد در قالب یک چارچوب یا مدل در شش بعد (محور) ارائه شده است.

در ارتباط با یافته‌های تحقیق با توجه به روشن بودن هدف مطالعه می‌توان آن را معیاری برای ارزیابی کیفیت و اعتباریابی نتایج معرفی نمود. شناسایی مشارکت‌کنندگان یکی دیگر از معیارهاست. همچنین تناسب داشتن یافته‌های به دست آمده از مصاحبه با تجربه مشارکت‌کنندگان، معیار دیگری از ارزیابی کیفیت و اعتباریابی نتایج است که در روند مراحل پژوهش صورت پذیرفته است. برای تحقق فرایند بیمه‌گری سازگار با تعالیم اسلامی با استفاده از الگوی معرفی شده زیر (نمودار ۱) ابتدا به تعریفی از ابعاد شناسایی شده از مدل پرداخته و سپس در چارچوب آن گام‌های مورد نیاز برای تبیین فرایند بیمه‌گری سازگار با تعالیم اسلامی در قالب مدل مفهومی و اکتشافی برداشته شده است.

گام نخست: مرور ادبیات					
گام دوم: تمرکز بر عملیات بیمه رایج و بهره‌گیری از نظر خبرگان					
گام سوم: تبیین فرایند مدل					
وضعیت مطلوب	وضعیت موجود	الزامات دستیابی به وضع مطلوب	راهبردها و سیاست‌ها	فرصت‌ها	کاربردها
گام چهارم: تبیین چارچوب تفصیلی فرایند بیمه‌گری سازگار با تعالیم اسلامی با تأکید بر بیمه زندگی					

نمودار ۱: مراحل استخراج مدل مفهومی و اکتشافی
منبع: برگرفته از مدل توسعه یافته (جانوسکی، ۲۰۱۵)

با توجه به چارچوب مشخص شده و احصای ابعاد اثرگذار در تبیین مدل، در مرحله اول برای تعیین اولیه مؤلفه‌های مدل با ۱۰ نفر به‌عنوان خبره که ویژگی آن‌ها مشخص و اعلام شده است و آگاه به موضوعات تخصصی در ارتباط با موضوع بیمه متعارف و عملیات بیمه رایج در کشور، آئین‌نامه‌ها و مقررات بیمه زندگی و همچنین الگوهای تکافل می‌باشند شامل ۴ نفر دارای تحصیلات دکتری اقتصاد و بیمه و مالی، ۳ نفر صاحب‌نظر، آشنا به امور حقوقی بالأخص قراردادهای و مبانی مقرراتی در ارتباط با موضوعات بانکی و بیمه‌ای دارای تحصیلات مرتبط، ۳ نفر دارای تحصیلات کارشناسی ارشد که با توجه به ویژگی‌های تعریف شده برای خبرگان از تجربیات مفید و اطلاعات حائز اهمیت برخوردار می‌باشند، مصاحبه شده است. بدین منظور پس از تأیید صاحب‌نظران به تهیه پروتکل مصاحبه پرداخته و داده‌های تحقیق از طریق مصاحبه جمع‌آوری شد. در این مرحله از تحقیق در فاز کیفی، مصاحبه‌ها تا رسیدن به سطح اشباع نظری ادامه یافته است.

۵. مراحل اجرای تحقیق

مرحله اول: تعیین موضوع

اولین گام در نظریه داده‌بنیاد تعیین موضوع مورد تحقیق است. نظریه داده‌بنیاد در واقع روشی است کیفی برای ساخت نظریه‌ای که مبتنی بر واقعیات و داده باشد (منصوریان، ۱۳۸۶، ص. ۸). برای نیل به هدف این پژوهش مطالعات زمینه‌ای وسیعی انجام شد که با توجه به بررسی کلیه جوانب و با بهره‌گیری از نظر خبرگان شناسایی شده به‌ضرورت و اهمیت پرداختن به انتخاب موضوع مورد نظر رسیده‌ایم.

مرحله دوم: فاز کیفی پژوهش

در این مرحله که از چند بخش تشکیل می‌گردد در قسمت اول ضمن تهیه پیشینه لازم برای پژوهش مبادرت به کدگذاری می‌نماییم.

قسمت اول: کدگذاری باز

ابتدا با استفاده از مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای به همراه جستجوی پایگاه‌های علمی پیشینه لازم برای پژوهش فراهم گردید، سپس کدگذاری باز صورت پذیرفت که در این ارتباط با استناد به یافته‌های ناشی از تحلیل محتوای مصاحبه نیمه‌ساختاریافته نتایج حاصل از مصاحبه مبتنی بر سؤالات طراحی شده جهت مصاحبه و برگرفته از تحلیل محتوی، عنوان‌بندی و طبقه‌بندی شده است و یافته‌ها در مرحله اول توسط محقق و در مرحله دوم توسط خبرگان شناسایی شده و گویه‌های مورد نظر و عناوین مشترک تبیین و عناوین متفاوت و مغایر با یکدیگر از طریق تبادل نظر اصلاح گردیده است.

نمونه‌ای از کدهای اولیه مصاحبه در جدول شماره (۲) به شرح ذیل آمده است که در این پژوهش بر اساس تحلیل محتوی مصاحبه‌های انجام شده بیش از ۲۵۰ گویه مورد نظر و منحصربه‌فرد اولیه به روایت و مفاهیم موجود متناسب با روش‌شناسی مدل مفهومی معرفی شده اختصاص داده شده است که به صورت کلی در فرایند اولیه کدگذاری حدود ۲۰۳ گزینۀ شناسایی و احصا می‌گردد.

جدول ۲: نمونه‌ای از مؤلفه‌های / گویه‌های کدگذاری شده اولیه مصاحبه در هر یک از ابعاد معرفی شده

شناسه	گویه مورد نظر	کدگذاری باز
R1	کژگزینی و گژمنشی بر عملیات بیمه زندگی تأثیر به‌سزایی دارد.	یافته‌های مصاحبه
R3	روند تدوین آئین‌نامه‌های بیمه‌ای متأثر از فتوای مراجع و بررسی جنبه‌های فقهی موضوع صورت نمی‌پذیرد.	یافته‌های مصاحبه
R9	زیرساخت‌های اجرایی و نحوه تشکیل شرکت بیمه و شبکه فروش متأثر از ساختار بیمه متعارف طراحی شده است.	یافته‌های مصاحبه
R6	مبنای جدول مورد استفاده مرگومیر در ایران متأثر از جدول مرگومیر کشور فرانسه است.	یافته‌های مصاحبه
R7	در اجرای عملیات بیمه برخی از مفاد آئین‌نامه‌های مصوب اجرائی نشده و در قالب بخشنامه و دستورالعمل اجرائی اجرا می‌گردد.	یافته‌های مصاحبه
R3	تفکیک حساب‌های بیمه زندگی و غیرزندگی	یافته‌های مصاحبه

منبع: یافته‌های تحقیق

قسمت دوم: کدگذاری محوری

در این مرحله «دسته‌بندی و مقایسه» عناوین استخراج شده از داده‌ها و یافته‌های ناشی از مصاحبه است. این کار مستلزم صرف وقت و حوصله بسیار است. چرا که در ابتدا ارتباط بین آن‌ها، چندان آشکار نیست، در واقع محقق خود را با انبوهی از داده‌های خام روبه‌رو می‌بیند که چندان به هم ربطی ندارند اما به‌زودی پیوندهای نامرئی هویدا خواهد شد و زیبایی روش داده‌بنیاد در این مرحله نهفته است (منصوریان، ۲۰۰۵، ص. ۳۹۰) حاصل این مرحله از فرایند تحقیق شکل‌گیری (مؤلفه‌ها) است که بخشی از آن به‌عنوان نمونه در قالب جدول شماره (۳) به شرح ذیل اشاره شده است.

جدول ۳: نمونه‌ای از شیوه کدگذاری محوری در ارتباط با مؤلفه‌های احصاشده

مؤلفه‌ها	مفاهیم و گویه‌های یافت شده	شناسه
رفع شبهات و اشکالات وارد بر استفاده از محصولات بیمه	رفع شبهات و اختلاف عقیده در خصوص فرایند بیمه زندگی توجه به نیاز بیمه‌گزاران و فرهنگ‌سازی بیمه‌ای اصلاح رویه‌ها در چارچوب اجرای فرایند بیمه‌گری مبتنی بر تعالیم اسلامی	R2+R3+R4
توسعه بازارهای مالی اسلامی و توسعه کسب‌وکار بیمه در میان مسلمانان	توسعه و بهبود ابزارهای مالی اسلامی و گسترش منابع سرمایه‌ای استفاده از صندوق‌های سرمایه‌گذاری اسلامی در کنار دیگر ابزارهای مالی توسعه کسب‌وکار بیمه در قالب توجه به مبانی اسلامی توجه به دهک‌های پائین درآمدی و ارائه بیمه‌نامه مناسب اصلاح رویه‌ها در چارچوب اجرای فرایند بیمه‌گری مبتنی بر تعالیم اسلامی رعایت حد‌اعلای خُسن‌نیت به‌واسطه تمرکز بر مبانی اسلامی در طراحی بیمه و فرایند بیمه‌گری رشد جمعیت مسلمان در اقصی نقاط کره زمین (اروپا، آمریکا، آفریقا و آسیا)	R8+R9+ R2+R3 +R10
تسهیل و تسریع در روند قانون‌گذاری منطبق بر تعالیم	تسهیل در تدوین مقررات مطابق با شرع و رفع شبهات فقهی اصلاح و بازنگری قوانین و مقررات مرتبط با بیمه زندگی بهره‌گیری از موازین شرعی و تعالیم اسلامی در تدوین مقررات و فرایند اجرائی	R8+R`8+R9 +R`8+R4+R5

مؤلفه‌ها	مفاهیم و گویه‌های یافت شده	شناسه
اسلامی	بهبود توانگری بیمه‌گران و مشارکت در سود و زیان شرکت توسط بیمه‌گذاران بازنگری و اصلاح در آئین‌نامه سرمایه‌گذاری بازنگری و اصلاح در آئین‌نامه حاکمیت شرکتی تسهیل در تدوین مقررات مطابق با شرع و رفع شبهات فقهی	

منبع: یافته‌های تحقیق

قسمت سوم: کدگذاری انتخابی

به عقیده استراوس، کدگذاری انتخابی، عبارت است از انتخاب سامان‌مند مؤلفه‌های اصلی و ارتباط دادن آن‌ها با سایر مؤلفه‌ها، اعتبار بخشیدن به روابط و پر کردن جای خالی با مقولاتی که نیاز به اصلاح و گسترش بیشتر دارند (استراوس و کوربین، ۱۹۹۸، ص. ۸۲) در این مرحله در یک دسته‌بندی کلی داده‌های سازمان‌دهی شده در قالب مؤلفه‌های گوناگون و در ابعاد محدودتری دسته‌بندی می‌شوند (آلن، ۲۰۰۳، ص. ۱۴) در این مرحله وجوه مشترک مؤلفه‌های به‌دست‌آمده از مراحل قبلی، شناسایی شده و در دسته‌بندی کلی‌تر و محدودتر ساماندهی می‌شوند در این مرحله تعداد مؤلفه‌ها به ۳۰ مورد در این پژوهش رسیده است و بدیهی است طراحی مدل مفهومی مشتمل بر این میزان متغیر کار دشواری خواهد بود. در جدول ذیل مؤلفه‌های انتخابی متأثر در تبیین فرایند بیمه‌گری سازگار با تعالیم اسلامی با تأکید بر ساختار بیمه زندگی در قالب ۵ مؤلفه به شرح ذیل شناسایی و معرفی شده است؛ که با استناد به روش‌شناسی تبیین‌شده مؤلفه‌ها در قالب هر یک از ابعاد یا محورهای تعریف‌شده در الگوی تبیین‌شده به‌ترتیب (وضعیت موجود، الزامات دستیابی به وضع مطلوب، راهبردها و سیاست‌ها، فرصت‌ها، کاربردهای بخشی، وضع مطلوب) شناسایی و معرفی شده است، به‌طوری که در ارتباط با فرصت‌ها، مؤلفه‌های شناسایی شده ناشی از کدگذاری انتخابی عبارت‌اند از:

جدول ۴: نمونه‌ای از شیوه به‌کار گرفته‌شده در کدگذاری انتخابی با استناد به یافته‌های ناشی از مصاحبه

مؤلفه‌ها	محور	متغیر وابسته (موضوع)
رفع شبهات و اشکالات وارد در استفاده از محصولات بیمه‌ای توسعه بازارهای مالی اسلامی و توسعه کسب‌وکار بیمه در میان مسلمانان	فرصت‌ها	فرایند بیمه‌گری سازگار با تعالیم اسلامی با تأکید بر

متغیر وابسته (موضوع)	محور	مؤلفه‌ها
ساختار بیمه زندگی در صنعت بیمه جمهوری اسلامی ایران		تسهیل و تسریع در روند قانون‌گذاری منطبق بر تعالیم اسلامی ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری و بهبود پرتفوی سرمایه‌گذاری متأثر از منابع مالی بیمه بهره‌مندی از افزایش جمعیت مسلمان و توسعه خدمات بیمه‌ای

منبع: یافته‌های تحقیق

قسمت چهارم: مدل‌سازی

در منابعی که به معرفی روش‌شناسی گراندد تئوری پرداخته‌اند، این مرحله را دستاورد طبیعی مرحله کدگذاری انتخابی دانسته‌اند و اظهار داشته‌اند که تجزیه و تحلیل پایانی به منزله تکوین نظریه، در این مرحله صورت می‌گیرد. با توجه به مؤلفه‌های پدیدار شده از دل داده‌ها، در مورد رخدادها و موفقیت‌ها تصویر غنی‌تری از مفاهیم و مؤلفه‌ها، فراهم می‌گردد و در نهایت چارچوبی نظری پدیدار می‌شود (چارمز و بریان، ۲۰۰۸، ص. ۳۷۴) که با توجه به فرایند انجام‌شده مدل مفهومی به دست آمده از بخش کیفی تحقیق حاضر دارای شش متغیر اصلی است. متغیرهای تحقیق به وسیله ۳۰ گویه یا همان متغیر مشاهده‌پذیر در نقش معرف اندازه‌گیری شدند. با توجه به شکل زیر متغیرهای وضعیت موجود با ۵ گویه، الزامات دستیابی به وضع مطلوب با ۵ گویه، راهبردها و سیاست‌ها با ۵ گویه، فرصت‌ها با ۵ گویه، کاربردهای بخشی با ۵ گویه، وضع مطلوب با ۵ گویه، می‌باشند که در شکل زیر مدل مفهومی تحقیق حاضر به عنوان چارچوب تفصیلی فرایند بیمه‌گری سازگار با تعالیم اسلامی با تأکید بر بیمه زندگی نشان داده شده است.

پرتال جامع علوم انسانی

و به واسطه اکتشافی بودن یافته‌ها از فرضیه استفاده نشده است لذا در این مرحله و در جهت صحت ارتباط بین ابعاد و مؤلفه‌های احصاشده در مدل پیشنهادی بخش کیفی به ارزیابی مدل از منظر کمی پرداخته‌ایم که برای این منظور در بخش کمی بر اساس مدل به‌دست‌آمده جهت تأیید پایایی پیش‌آزمون، پرسشنامه‌ای با ۳۰ گویه تدوین و در اختیار ۳۸۴ تن از کارشناسان فعال در عرصه مالی بالأخص کارشناسان صنعت بیمه قرار گرفت و نیز با تأیید روایی پرسشنامه، توسط نظر خبرگان و نیز پایایی آن به‌صورت پس‌آزمون توسط آلفای کرون باخ، تحلیل آماری و برازش مدل توسط دو نرم‌افزار SPSS و AMOS صورت گرفت و برای این منظور پانزده فرضیه متأثر از مؤلفه‌های مدل به شرح ذیل عنوان گردید.

- H1 بین وضع موجود و الزامات وضع مطلوب همبستگی وجود دارد.
  - H2 بین وضع موجود و راهبردها و سیاست‌ها همبستگی وجود دارد.
  - H3 بین وضع موجود و فرصت‌ها همبستگی وجود دارد.
  - H4 بین وضع موجود و کاربردهای بخشی همبستگی وجود دارد.
  - H5 بین وضع موجود و وضع مطلوب همبستگی وجود دارد.
  - H6 بین الزامات وضع مطلوب و راهبردها و سیاست‌ها همبستگی وجود دارد.
  - H7 بین الزامات وضع مطلوب و فرصت‌ها همبستگی وجود دارد.
  - H8 بین الزامات وضع مطلوب و کاربردهای بخشی همبستگی وجود دارد.
  - H9 بین الزامات وضع مطلوب و وضع مطلوب همبستگی وجود دارد.
  - H10 بین فرصت‌ها و راهبردها و سیاست‌ها همبستگی وجود دارد.
  - H11 بین کاربردهای بخشی و راهبردها و سیاست‌ها همبستگی وجود دارد.
  - H12 بین وضع مطلوب و راهبردها و سیاست‌ها همبستگی وجود دارد.
  - H13 بین کاربردهای بخشی و فرصت‌ها همبستگی وجود دارد.
  - H14 بین فرصت‌ها و وضع مطلوب همبستگی وجود دارد.
  - H15 بین کاربردهای بخشی و وضع مطلوب همبستگی وجود دارد.
- که پس از تأیید نتایج به‌دست‌آمده از معیارهای روایی مطابق با جداول به‌دست‌آمده از ارزیابی کمی و متأثر از خروجی نرم‌افزار شرایط برقراری پایایی و روایی سازه را

مقایسه نمودیم که دلالت بر این دارد که تمامی شرایط روایی سازه همگرا و افتراقی برقرار بود. در نهایت برای بررسی فرضیه‌ها با روش معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار (AMOS) نیز پس از اطمینان از مناسب بودن برازش مدل و ارزیابی پایایی و روایی سازه‌ها، مدل (SEM) را با پیروی از مدل مفهومی تحقیق حاضر بر اساس آخرین تغییرات رسم کردیم. البته با بهره‌گیری از فن تولید مدل و اعمال شاخص‌های اصلاح گزارش شده توسط نرم‌افزار (AMOS) که بر این اساس، سطح شاخص‌ها به حد قابل قبول در مدل ارتقا پیدا کرد و برازش مدل مناسب بود و سپس از تحلیل مسیر برای آزمون فرضیه‌ها استفاده شد.

برای آزمون معناداری فرضیه‌ها از دو شاخص جزئی نسبت بحرانی و سطح معناداری استفاده شد. نسبت بحرانی^۴ عبارت است از حاصل تقسیم (Estimate) بر (S.E) که در جدول ذیل مشخص شده است. بر این اساس اگر ضریب بحرانی بزرگ‌تر از ۱.۹۶ باشد رابطه بین دو متغیر با ۹۵ درصد اطمینان معنی دار است. برای چک کردن معنی دار بودن روابط می‌توانیم به جای (Critical Ratio) از (P-Value) استفاده کنیم. اگر مقدار (P-Value) آزمون کوچک‌تر از 0.05 باشد رابطه بین دو متغیر معنی دار است و در غیر این صورت نتوانسته‌ایم رابطه معنی داری با ۹۵ درصد اطمینان پیدا کنیم. بر این اساس و با توجه به داده‌های حاصل به شرح جدول ذیل فرض (H0) به معنی عدم همبستگی بین مؤلفه‌های انتخاب شده و مرتبط در هر یک از ابعاد مدل رد و فرض (H1) مبنی بر همبستگی بین مؤلفه‌های انتخابی در هر یک از ابعاد مدل تأیید می‌گردد.

جدول ۵: نتایج فرضیه‌ها

			Estimate	S.E.	C.R.	P	تأیید یا رد فرضیه
وضع موجود	<-->	الزامات وضع مطلوب	0.044	0.012	3.575	***	تأیید
وضع موجود	<-->	راهبردها و سیاست‌ها	0.033	0.009	3.434	***	تأیید
وضع موجود	<-->	فرصت‌ها	0.092	0.023	3.955	***	تأیید
وضع موجود	<-->	کاربردهای بخشی	0.089	0.02	4.472	***	تأیید
وضع مطلوب	<-->	وضع موجود	0.139	0.02	6.774	***	تأیید
الزامات وضع مطلوب	<-->	راهبردها و سیاست‌ها	0.054	0.012	4.61	***	تأیید
الزامات وضع مطلوب	<-->	فرصت‌ها	0.053	0.021	2.481	0.013	تأیید

تأیید یا رد فرضیه	P	C.R.	S.E.	Estimate		
تأیید	***	3.381	0.018	0.062	کاربردهای بخشی	<-->
تأیید	***	4.02	0.017	0.067	الزامات وضع مطلوب	<-->
تأیید	0.002	3.109	0.016	0.05	فرصت‌ها	<-->
تأیید	***	4.91	0.02	0.099	کاربردهای بخشی	<-->
تأیید	***	4.932	0.02	0.096	راهبردها و سیاست‌ها	<-->
تأیید	***	3.991	0.034	0.138	کاربردهای بخشی	<-->
تأیید	***	6.436	0.035	0.226	فرصت‌ها	<-->
تأیید	***	9.805	0.039	0.381	کاربردهای بخشی	<-->

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نظر به بررسی مؤلفه‌های استخراج‌شده و با استناد به مدل مفهومی اکتشافی در بخش کیفی تحقیق، که متأثر از روند انجام پژوهش است، می‌توان چنین نتیجه گرفت که برای نیل به فرایند بیمه‌گری سازگار با تعالیم اسلامی، ضرورت توجه به نارسائی‌های ناشی از بررسی وضع موجود و اقدام در جهت تحقق هر یک از مؤلفه‌های احصاشده در این بخش و دیگر ابعاد مدل همچون الزامات ناشی از تحقق وضع مطلوب، سیاست‌ها و راهبردها و درنهایت فرصت‌ها و کاربردهای بخشی که مصادیق هر یک مشخص گردیده است در جهت تحقق وضع مطلوب که همان سازگاری فرایند بیمه‌گری با تعالیم اسلامی در رشته بیمه زندگی است، لازم و ضروری است. از سوی دیگر با توجه به همبستگی بین هر یک از ابعاد مدل مفهومی ارائه‌شده که منتج از کار کمی صورت پذیرفته در ارتباط با مدل و تأیید فرضیه‌ها است می‌توان چنین بیان نمود که روابط متقابل بین مؤلفه‌های احصاشده از بخش کیفی، همبستگی معناداری را نشان می‌دهد و نیز تحلیل عاملی تأییدی صورت گرفته نشان داد که تعداد عامل‌ها و بارهای متغیرهایی که روی این عامل‌ها اندازه‌گیری شده‌اند با آنچه بر اساس تئوری و مدل نظری انتظار می‌رفت انطباق دارند.

امید است انجام این پژوهش نقطه آغازی و محرکی برای بازننگری در قوانین و شناسایی حلاء مقرراتی و مفاد مغایر با موازین شرعی و اسلامی در فرایند بیمه زندگی (صدور، محاسبه حق بیمه، سرمایه‌گذاری منابع مالی ناشی از ذخائر حق بیمه‌ها، اعطای

وام از محل بیمه‌نامه به بیمه‌گزاران، نحوه ذخیره‌گیری، نرخ تسهیلات اعطائی، ایفای تعهدات و حفظ حقوق بیمه‌گزاران) و بهره‌برداری از الگوی تکافل و دیگر بازارهای مالی اسلامی در صنعت بیمه کشور و در راستای تبیین فرایند بیمه‌گری مبتنی بر موازین شرعی و اصول اسلامی و سازگاری هر چه بیشتر فرایند بیمه‌گری و زندگی و دیگر رشته‌های بیمه‌ای با تعالیم اسلامی و همچنین ارائه محصولات نوین بیمه‌ای برای مسلمانان در اقصی نقاط جهان گردد.

یادداشت‌ها

۱. آیین‌نامه‌های شماره ۶۸، ۶۰، ۵۵، ۸۳ مصوب شورای عالی بیمه.
۲. منظور از به‌کارگیری عبارت «بیمه اسلامی (تکافل)» در متن، به‌واسطه اجرای مدل‌های رایج از فرایند بیمه‌گری در کشورهای اسلامی سنی‌مذهب است که در قالب الگوی تکافل صورت می‌پذیرد.
۳. به‌طور کلی عقد بیمه بر اساس فقه امامیه فاقد ایراد شرعی است (موسوی خمینی، ۱۴۱۵، ص. ۶۰۱)، (صانعی، ۱۳۸۷، ص. ۵۲۷)، (موسوی خونی، ۱۳۵۳، ص. ۵۲۷)، (تهرانی، ۱۳۸۴، ص. ۴۸۵)، (سیستانی، ۱۳۷۸، ص. ۸۰۵)، (مکارم شیرازی، ۱۳۸۴، ص. ۵۳۶)، (حسینی خامنه‌ای، ۱۳۸۶، ص. ۴۷۵).

4. Critical Ratio

کتابنامه

- آیین‌نامه‌های مصوب شورای عالی بیمه، آیین‌نامه‌های شماره ۶۸، آیین‌نامه شماره ۶۰، آیین‌نامه شماره ۵۵ و ۸۳. آملی، محمدتقی (۱۴۱۳ق)، ال کاسب والبیع؛ تقریرات درس علامه میرزا حسین نائینی، جلد دوم، قم: مؤسسه نشر اسلامی.
- اخوان، پیمان و جعفری، مصطفی (۱۳۸۵)، «نظریه‌پردازی و آزمایش نظریه‌ها در حوزه مدیریت دانش»، فصلنامه مدیریت فرد، شماره ۱۵ و ۱۶.
- ادوردادی، گریوزوبرک ای. کرستنس (۱۳۹۳)، جنبه‌های حقوقی بیمه‌های عمر، ترجمه سید حمیدرضا حسینی، جلد اول و دوم، انتشارات پژوهشکده بیمه.
- افشاری سعید و الهیان، مجتبی (۱۳۹۳)، «حقیقت مشروعیت بیمه عمر از دیدگاه فقها و حقوق‌دانان معاصر»، فصلنامه پژوهش‌های فقهی، انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، دوره دهم، تابستان ۸۳، شماره ۲.
- امین فرد، محمد و زردرنگ کشکی، حکیمه (۱۳۹۲)، «تحلیل فقهی و حقوقی ماهیت قرارداد بیمه عمر و ادله مشروعیت آن»، پژوهشنامه بیمه، سال ۲۸، ش ۴، زمستان ۹۲، ش ۱۱۲، صص ۱۷۸-۱۵۵.

- باسل، علی؛ صحت، سعید و اردستانی، صالح (۱۳۹۵)، اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر تقاضای بیمه تکافل در سوریه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته مدیریت بازرگانی بیمه، دانشگاه علامه طباطبائی.
- برهانیان، عبدالحسین و نقیعی، ابوالقاسم (۱۳۸۶)، «بررسی مبانی بیمه در اسلام»، پژوهش‌شکده تحقیقات، قم: زمزم هدایت.
- تقی پور، مجتبی (۱۳۸۵)، بررسی فنون بیمه سرمایه‌گذاری‌های مالی و امکان‌سنجی کاربرد آن‌ها در بازار سرمایه ایران با توجه به موازین فقه جعفری، تهران: پایان‌نامه دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام).
- تهرانی، محمدصادق (۱۳۸۴)، رساله توضیح المسائل، تهران: امید فردا.
- جمالی زاده، احمد (۱۳۸۰)، بررسی فقهی عقد بیمه، چاپ اول، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- حسینی خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۶)، رساله اجوبه الاستفتانات، تهران: شرکت چاپ و نشر بین‌الملل.
- خمینی، سید روح‌الله (۱۳۷۹)، تحریر الوسیله، انتشارات دارالعلم، چاپ اول، قم، جلد دوم، صص ۴۰-۵۰.
- سیستانی حسینی، سید علی (۱۳۷۸)، رساله توضیح المسائل، تهران: پیام عدالت.
- صانعی، یوسف (۱۳۷۸)، رساله توضیح المسائل، قم: میثم تمار.
- صحت، سعید و چرخیان، مژده (۱۳۹۶)، بررسی الگوهای بانکداری و بیمه مبتنی بر عقد مضاربه در اسلام، سومین همایش مالی اسلامی، صص ۳۷-۲۵.
- عسکری، محمد مهدی و محمدی، مهدی (۱۳۹۲)، «تحلیل مقایسه‌ای الگوهای تکافل و آسیب‌شناسی آن‌ها از منظر ذی‌نفعان»، تحقیقات مالی اسلامی، سال سوم، شماره اول، صص ۱۵۳-۱۸۴.
- عسکری، محمد مهدی و اسماعیلی گیوی، حمیدرضا (۱۳۸۷)، «تحلیل نظری ساختار بیمه‌های عمر در نظام تکافل و بیمه‌های متعارف»، اقتصاد اسلامی، شماره ۳۲، صص ۹۲-۶۳.
- علیزاده اصل، محمد و موسویان، سید عباس (۱۳۹۴)، «بررسی ضابطه‌گر در معاملات جدید»، دو فصلنامه علمی - پژوهشی تحقیقات مالی اسلامی، سال پنجم، شماره اول (پیاپی ۹)، پاییز و زمستان، صص ۵-۳۶.
- فاضل موحدی لنگرانی، محمد (۱۳۸۳)، توضیح المسائل، جلد دوم، چاپ ۱۱، قم: انتشارات امیر، صص ۲۹۴-۲۹۱.
- فقیهی، ابوالحسن و علیزاده، محسن (۱۳۸۴)، روائی در تحقیق کیفی، انتشارات فرهنگ مدیریت.
- محمدی مهر، محمدحسن (۱۳۸۵)، بررسی تطبیقی نظام بیمه و تأمین اجتماعی با نظام تکافلی اسلام، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام).
- محمدی، مهدی (۱۳۹۴)، الگوی بهینه تکافل بر مبنای فقه امامیه از منظر ذی‌نفعان، پایان‌نامه دکترای رشته علوم اقتصادی (گرایش اقتصاد اسلامی)، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام).

- محمدی، مهدی؛ سعدی، حسینعلی و عسکری، محمد مهدی (۱۳۹۴)، «مطالعه و تحلیل تطبیقی الگوی تکافل بر اساس فقه امامیه»، تحقیقات مالی اسلامی، سال ۵، شماره ۱، صص ۶۹-۹۰.
- محمود صالحی، جانعلی (۱۳۹۲)، بیمه عمر و سایر بیمه‌های اشخاص، انتشارات پژوهشکده بیمه، ص ۴۳.
- مطهری، مرتضی (۱۳۶۴)، ربا، بانک و بیمه، چاپ اول، تهران: صدرا.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۸۴)، رساله توضیح المسائل، قم: نشر قدس.
- منصوریان، یزدان (۱۳۸۶)، گراند تئوری چیست و چه کاربردی دارد، ویژه‌نامه همایش علم اطلاعات و جامعه اطلاعاتی، اصفهان: دانشگاه اصفهان.
- موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۷۲)، انوار الهدایه، جلد ۱ و ۲، قم: مؤسسه نشر آثار امام خمینی (ره).
- موسوی خونی، سید ابوالقاسم (۱۳۵۳)، رساله توضیح المسائل، تهران: انتشارات ایران.
- میرجلیلی، سید حسین (۱۳۸۰)، تحلیل قراردادهای حقوقی، مجموعه مقالات دومین همایش دوسالانه اقتصاد اسلامی، چاپ نشده.
- نیازی، عیسی (۱۳۹۴)، آسیب‌شناسی مدل‌های تکافل و ارائه الگوی بهینه با تکیه بر فقه امامیه در جهت منافع ذی‌نفعان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته اقتصاد، دانشگاه علوم اقتصادی.
- یقینی، محمدرضا (۱۳۷۹)، بررسی مبانی فقهی بیمه، تهران: پایان‌نامه دانشگاه امام صادق (علیه السلام).
- Afshari, S.; Mojtaba, E; (2014), The Truth of the Legitimacy of Life Insurance from the Perspective of Contemporary Jurists and Lawyers. *Quarterly Journal of Jurisprudential Research*, Publications of the Institute of Humanities and Cultural Studies, Vol 10, Summer 83, No. 2 (In Persian)
- Akhavan, P; Jafari, M (2006), Theorizing and testing theories in the field of knowledge management, *Quarterly Journal of Individual Management*, Nos. 15 and 16. (In Persian)
- Akhtar, M (2018), "performance analysis of Takaful and conventional insurance companies in Saudi Arabia". *Benchmarking: An International Journal*, Vol.25 Issue:2, pp 677-695
- Akhtar, W (2008), *Potential of Takaful in Pakistan: Operational and Transformational Paradigm*, PHD Thesis of Philosophy in Management Sciences, National University of Modern Languages, Islamabad.
- Akhter, W, Vasileios Pappas, Saad Ullah Khan. (2017), "A comparison of Islamic and conventional insurance demand: Worldwide evidence during the Global Financial Crisis." *Research in International Business and Finance* 42: 1401-1412.
- Alizadeh Asl, M ; Mousavian, SA (2015), A Study of Gharar Criteria in New Transactions, *Two Quarterly Journal of Islamic Financial Research*, First Issue (9 in a row), Fall and Winter 2015, pp. 5-36. (In Persian)
- Allan, G. (2003), "A critique of using grounded theory as a research method", *Electronic Journal of Business Research Methods*, Vol. 2 No. 1, pp. 1-10.
- Amin Fard, M ; Zardrang Kashki, H (2013). Jurisprudential and legal analysis of the nature of life insurance contract and the reasons for its legitimacy, *Insurance Research Journal*, Vol 28, Issue 4, Winter 92, Sham 112, pp. 178-155. (In Persian)

- Amoli, M (1992), “Al-Kaseb Wal-Bai”; Lectures of Allameh Mirza Hossein Naeini, Vol 2, Qom: *Islamic Publishing Institute* (In Arabic)
- Archer, s., Karim, R.A.A, & Nienhaus, V. (Eds). (2009), *Takaful Islamic Insurance: Concept and Regulatory Issue*, (Vol.764). John Wiley & Sons
- Asgari, M ; Mohammadi, M (2013), Comparative Analysis of Takaful Patterns and Their Pathology from the Perspective of Stakeholders, *Islamic Financial Research*, 3rd, First Issue, pp. 153-184. (In Persian)
- Askari, M; Esmaili Givi , H (2008), Theoretical Analysis of the Structure of Life Insurance in Takaful System and Conventional Insurance, *Islamic Economics*, No. 32, pp. 92-63. (In Persian)
- Basel ,A; Sehat, S; Ardestani, S, (2015), *Prioritization of Factors Affecting Takaful Insurance Demand in Syria*, M.Sc. Thesis in Insurance Business Management, Allameh Tabatabai University. (In Persian)
- Billah, ma'sum, (2003), *Islamic insurance* (Takaful), Ilmieh publisher, Kuala lampur, Malaysia
- Borhanian, Naqibi (2007), Abdolhossein Abolghasem, A Study of Insurance Fundamentals in Islam, *Research Institute*, Qom: Zamzam Hedayat. (In Persian)
- Charmaz, K., & Bryant, A. (2008), *Grounded Theory. In L.M. Given, The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*, California: sage Publication, pp. 374-377
- Edward E., Graves and Burke E. Christensen. Legal aspects of life insurance. Translation: Seyed Hamid Reza Hosseini (2014), *Insurance Research Institute Publications*, Vol I & II. (In Persian)
- Faqihi, A; Alizadeh ,M (2004), *Validity in Qualitative Research*, Management Culture Publications, No. 9 . (In Persian)
- Fazel Movahedi Langrani, M (2004),” *Islamic Laws*” , Amir Publications, Qom, Ch 11, vol. 2, pp. 294-291. (In Persian)
- Glaser, B. (2001), “*The Grounded Theory Perspective: Conceptualization Contrasted with Description*”, Mill Valley, CA: Sociology Press
- Glaser, B. G. and A. L. Strauss. (1967), “*Awareness of Dying*”, Chicago: Aidine
- Guendouz, A, Saidi Ouassaf. (2018), “*DETERMINANTS OF SAUDI TAKAFUL INSURANCE COMPANIES PROFITABILITY*.” *Academy of Accounting and Financial Studies Journal* 22.5
- Hosseini Khamenei, SA (2007). *Thesis of Answers to Referendums*, Tehran: International Publishing Company. (In Persian)
- Iqbal, M. (2005), *General Takaful Practice Technical Approach to Eliminate Gharar Maisir and Rib*. Jakarta: GEMA
- Jaffer, Soheil (2007), “*Islamic insurance: trends, opportunities and the future of Takaful*”, Euromony Institutional Investor, London
- Jamalizadeh ,A (2001), ” *Jurisprudential study of insurance contract*”, first edition, Qom Seminary Islamic Propaganda Office Publications. (In Persian)
- Janowski, T. (2015), “*Digital Government Evolution: From Transformation to Contextualization*”, *Government Information Quarterly*, 32, 221–236.
- Khomeini, S (2000). “*Tahrir al-Waseela, Dar al-Alam*“ Publications, first edition, Qom, second volume, pp. 40-50. (In Persian)
- Mahmoud Salehi, J (2013). “*Life insurance and other personal insurance*”, Insurance Research Institute Publications, p.43. (In Persian)
- Makarem Shirazi, N (2005);”*Islamic Laws*“, Qom, Quds Publishing. (In Persian)

- Mansoorian, Y (2007), *What is grounded theory and what is its application, special issue of the Conference on Information Science and Information Society*. Isfahan: University of Isfahan. (In Persian)
- Mays, N. and pope, G. (2002), Assessing quality in qualitative research; *British Medical Journal*. Jan.1.pp.50-52
- Mir Jalili, S (2001), *Analysis of Legal Contracts Proceedings of the Second Biennial Conference on Islamic Economics*, unpublished. (In Persian)
- Mohammadi Mehr, M (2006), *Comparative study of insurance and social security system with Islamic monopoly system*, Master Thesis, Tehran: Imam Sadegh (AS) University. (In Persian)
- Mohammadi, M (2015), *The Optimal Model of Takaful based on Imami Jurisprudence from the Perspective of Stakeholders*, PhD Thesis in Economics (Islamic Economics), Faculty of Islamic Studies and Economics, Imam Sadegh (AS) University. (In Persian)
- Mohammadi, M, Saadi, H; Asgari, M (1394), Comparative study and analysis of the Takaful model based on Imami jurisprudence, *Islamic financial research* - Year 5- No. 1- pp. 69-90. (In Persian)
- Motahari, M (1985), *Usury, "Banking and Insurance"*, Tehran: Sadara, First. (In Persian)
- Mousavi Khoei, S (1974), *"Islamic Laws"*, Tehran: Iran Publications. (In Persian)
- Mousavi Khomeini, S (1993), *"Anwar al-Hadaye 1 and 2"*, Qom: Imam Khomeini Publishing Institute, first. (In Persian)
- Niazi, I (2015), *Pathology of Takaful models and presenting an optimal model based on Imami jurisprudence for the benefit of stakeholders*, Master Thesis in Economics, University of Economic Sciences. (In Persian)
- pattion, M. Q., (2002), *"Qualitative Research and Evaluation Methods"*, 3rd Edition, Sage Publications, London
- Regulations approved by High Council of Insurance*, By-laws No. 68, By-laws No. 60, By-laws No. 55 and 83. (In Persian)
- Salman Syed Ahmed, Hafiz Majdi Ab. Rashid. (2015), "Takaful (Islamic Insurance): When We Started and Where We are Now", *International Journal of Economics, Finance and Management Sciences* Volume 3, Issue 5-2
- Sanei, Y (1999). "Islamic Laws", Qom: Meysam Tamar. (In Persian)
- Sehat, S ; Charkhian .M (2017), A Study of Banking and Insurance Patterns Based on Mudaraba Contract in Islam, *Third Islamic Financial Conference*, pp. 25-37. (In Persian)
- Selden, L. (2005), "On Grounded theory – With Some malice " *Journal of Documentation*, Vol.61 No.1,pp.114-129
- Sistani Hosseini, S (1999), *"Islamic Laws"* Tehran, Message of Justice. (In Persian)
- Sousa.C.A.A Headriks.,P.H.j (2006), *the need for grounded theory in developing a knowledge based view of organization research methods*,Vol.9,No 3,pp315-338
- Strauss, A. and Corbin, J. (1998), *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Technique* (2nd Edition), Sage, Newbury Park, London
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990), *"Basics of Qualitative Research"*, Thousand Oaks, CA: Sage
- Taghipour, M (2005), *A Study of Insurance Techniques of Financial Investments and Feasibility Study of Their Application in the Iranian Capital Market*

- According to Jafari Jurisprudence Standards*, Tehran: Thesis of Imam Sadegh (AS) University. (In Persian)
- Tehrani, M (2005), "Islamic Laws", Tehran: Omid Farda. (In Persian)
- Yaghini, M (2000), *A Study of the Jurisprudential Principles of Insurance*, Tehran: Thesis of Imam Sadegh (AS) University. (In Persian)
- YassinNaser, Ramly Jamil. (2011), "*Takaful: A Study Guide*", IBFIM, Kuala Lumpur
- Zalkifli Ahmad mazlan, AbdRahmanAbdulHashem, Yassin Nasser, Ramly Jamil. (2012), "*Basic Takaful Practices Entry Level For Practitioners*", IBFIM, Kuala Lumpur

